

Bölüm 15

TÜRKİYEDE SIKLIKLA GÖRÜLÜLEN ZONOTİK HASTALIKLAR EPİDEMİYOLOJİ

Doç. Dr. Selma ATEŞ

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi
Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji AD

Doç. Dr. İbrahim ERAYMAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi
Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji AD

Doktor Öğretim Üyesi BAHAR KANDEMİR

Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi
Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji AD

Zoonotik hastalıklar “Hayvanlardan insanlara bulaşan hastalıklar olarak tanımlanır. Kaynak enfekte bir hayvandır, insanlar arası bulaş ise nadirdir (1). Enfeksiyon etkenlerinin %60’dan fazlasının hayvanlardan veya hayvansal kaynaklı ürünlerden bulaşması zoonoz enfeksiyonların %70’i için ise vahşi yaşamdan orijin almasından (2) dolayı Zoonotik hastalıklar seyahat sağlığı içinde önemli olmaktadır. Özellikle açık hava da kamp yapan kişilerin hayvanlarla ya vektörlerle teması olmakta yâda besinler yolu ile hastalık etkenleri ile karşılaşmaktadır.

Bakteri, virüs, parazit, mantar ve prionların etken olduğu zoonotik hastalıklar, insanlara soluma, yutma (fekal-oral, gıda kaynaklı), doğrudan temas, arthropodlar (vektörlerle)la bulaşmaktadır (1). Sivrisinekler, Keneler, pireler, tahtakuruları ve bazı su salyangozları gibi vektörler hastalık döngüsü ve bulaşmasında rol alırlar. Vektör yoluyla geçen hastalıkların coğrafi dağılımı, su, yağış miktarı, sıcaklık, yükseklik gibi birçok faktöre bağlı olarak değişir ve mevsimseldir. Salgınlar genellikle sonbahar kış aylarında görülmektedir.

Ülkemizde vektörlerle bulaşan hastalıklardan en önemlilerinden bir tanesi Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi (KKKA) olup etken, Bunyaviridae ailesine bağlı Nairovirus soyundan bir RNA virüsüdür. (3). KKKA Türkiye coğrafyasında yaygın olarak bulunan Ixodes cinsi kenelerin ısırması veya enfekte hayvan ya da insanların

tüketilmesi ve kedi dışkısı ile dış ortama saçılan ookistlerin alınmasıdır. Özellikle çığ veya tam pişmemiş etin sık tüketildiği yerlerde *T.gondii* seroprevalansı %69,5'e kadar çıkmaktadır. Türkiye'de özellikle çığ et tüketiminin yoğun olduğu Şanlıurfa gibi illerde doku kistlerinin direkt sindirim yoluyla alınmasına bağlı olarak gelişen toksoplazmoz enfeksiyonları yüksek düzeydedir. (36). Seyahatlerde çığ et tüketilmemesine, dikkat edilmesi gerekmektedir. Toksoplazma prevalansı; yaşı, iklim, kültür seviyesi, beslenme alışkanlığı, bulaşma Yolu, kırsal alanda veya kentte yaşamak gibi birçok faktöre bağlıdır. Seropozitivite açısından Belirgin coğrafik farklılıklar olabilir. Türkiye'de seroprevalans %30.1 ile %60.4 arasında değişmektedir. Yaşla seroprevalansta artış olmaktadır. Soğuk iklimlerde insidans düşüktür. Enfeksiyonun prevalansı sosyoekonomik koşullar düşüğe artmaktadır (37).

Kist hidatik hastalığı (ekinokokkoz), erişkini köpek barsağında yaşıyan *Echinococcus granulosus* adlı parazitin enfekte köpek dışkısıyla atılan yumurtalarının kirli eller, su ve Yiyeceklerle alınması sonucu karaciğerde, bazen akciğerlerde daha nadiren diğer organlarda içi sıvı dolu kistlerin oluşumuyla seyreden zoonotik bir hastalıktır. Avcılar, çiftçiler, çobanlar, köpek sahipleri, mezbahada çalışanlar ve veteriner hekimler risk grubunu oluştururlar. Hastalığın insidansı 100.000'de 5–10 arasındadır. Dünyada hemen her iklimde görülen hastalık, ülkemizde de etkin önlemlerin alınamayışı nedeniyle endemiktir. Kist hidatik hastalığında etken genellikle çocukluk çağında alınmakta ve hastalık 20-40 yaşları arasında daha sık olmak üzere her yaş ve her cinste görülmektedir. Sosyoekonomik ve sağlık standartlarının düşük olduğu toplumlarda görülme oranı daha yüksektir (38). Hastalığın insidansı 100.000'de 5–10 arasındadır. Dünyada hemen her iklimde görülen hastalık, ülkemizde de etkin önlemlerin alınamayışı nedeniyle endemiktir. Ülkemizde hayvancılığın yoğun olduğu İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesinde daha fazla görülmektedir. Sosyoekonomik ve sağlık standartlarının düşük olduğu toplumlarda görülme oranı daha yüksektir

Sonuç olarak ülkemizde bazı zoonotik hastalıkların sık görülmesi nedeniyle özellikle seyahat sağlığı için önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

1. Zoonotik Hastalıklar Hizmet içi Eğitim Modülü - Ankara-2011. ISBN: 978-975-590-328-6İ*ÜÜ
2. WHO. Strong intersectoral partnerships in health. Managing zoonotic public health risks at the human-animal-ecosystem interface. Revision 18 October 2011. www.who.int/zoonoses/en
3. KKKA. Zoonotik Hastalıklar Hizmet içi Eğitim Modülü 53-81 ANKARA-2011. ISBN: 978-975-590-328-6
4. Crimean-Congo Hemorrhagic Fever, Fact Sheet No: 208, Dec 2001. www.who.int]

5. Leblebicioglu H, Ozaras R, Irmak H, Sencan I. Crimean-Congo hemorrhagic fever in Turkey: Current status and future challenges. *Antiviral Res.* 2016 Feb;126:21-34. doi: 10.1016/j.antiviral.2015.12.003.
6. *PLoS Negl Trop Dis.* 2016 Dec 15;10(12):e0005021. doi: 10.1371/journal.pntd.0005021. eCollection 2016 Dec.
7. Elaldı N. Kırım-Kongo hemorajik ateşi epidemiyolojisi. *Klimik Derg* 2004;17(3):151-6.
8. Altparlak Ü. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı V. Türkiye Zoonotik Hastalıklar Sempozyumu “Bölgede Sorun Olan Zoonozlar”, 24-25 Ekim 2014, Erzurum
9. Gürcan Ş. Epidemiology of tularemia. *Balkan Med J*, 2014;31:3D10.
10. Tularemi. Zoonotik Hastalıklar Hizmet içi Eğitim Modülü- 123- 141. ANKARA-2011. ISBN: 978-975-590-328-6
11. Üner kayabaş. <https://www.klimik.org.tr/wp-content/uploads/2018/03/Zoonotik-Enfeksiyonlar>
- 12.. tularemi verileri Türkiye Halk Sağlığı Kurumu verisi.<https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/zoonotikvektorel-diger>
13. Kılıç S. A genel overview of Francisella tularensis an the epidemiology of tularemia in Turkey. *Flora Dergisi*, 2010;15(2):37D58
14. Lyme. Zoonotik Hastalıklar Hizmet içi Eğitim Modülü- -141-167 ANKARA-2011. ISBN: 978-975-590-328-6.
15. Lee Hw. Hantaviruses: an emerging disease. *Phil j microbiol infect dis.* 1996; 25(1): 19-24.
16. Johnson KM. Hantaviruses: history and overview; *Curr. Top. Microbiol. Immunol.* 2001; 256: 1–14.).
17. Çelebi G, Sönmez M. Hantavirus infections in Turkey. *Flora.* 2009; 14(4): 145-152.
18. Çelebi G Hantavirus İnfeksiyonları Hantavirus Infections *Klimik Dergisi* 2011; 24(3): 139-49
19. Karakaş A. Babayiğit MA. Hantaviral Enfeksiyonlar: Türkiye Gündemine Yeni Giren Eski Bir Zoonoz TAF Preventive Medicine Bulletin, 2011: 10(1))
20. Mccaughey C, Hart CA. Hantaviruses. *J Med Microbiol.* 2000; 49(7): 587-599.
21. Vapalahti O, Mustonen J, Lundkvist A, Henttonen H, Plyusnin A, Vaheri A. Hantavirus infections in Europe. *The Lancet Infect Dis.* 2003; 3(10): 653- 752
22. Batı nil virüsü. Zoonotik Hastalıklar Hizmet içi Eğitim Modülü- 229-) ANKARA-2011. ISBN: 978-975-590-328-6
23. Azap A, MEÇO O. Batı Nil Virüsü Ansefaliti http://www.klinikgelisim.org.tr/kg_23_3/10.pdf
24. Kuduz Zoonotik Hastalıklar Hizmet İçi Eğitim Modülü 81-105. ANKARA-2011. ISBN: 978-975-590-328-6
25. Kuduz Hastalığı Mücadele Programı. Türkiye Milli Zoonoz Komitesi Kuduz Hastalığı Çalışma Grubu. Erişim tarihi:10/05/2010. <http://www.mahalli-idareler.gov.tr/Mevzuat/Genelge/2002.htm>
26. Şarbon. Zoonotik Hastalıklar Hizmet İçi Eğitim Modülü –Şarbon 1-29. ANKARA-2011. ISBN: 978-975-590-328-6
27. Metan G, Uysal B, Coşkun R, Perçin D, Doğanay M. Şarbon meningoensefaliti: bir olgu sunumu ve Türkiye literatürünün derlenmesi. *Mikrobiyol bul* 2009; 43: 671-676)

28. Ertek M. Őarbonun lkemizdeki durumu ankem derg 2011;25(ek 2):88-91)
29. Leptospiroz. Zoonotik Hastalıklar Hizmet İçi Eğitim Modülü –209-229. ANKA-RA-2011. ISBN: 978-975-590-328-6
30. Yüce A, avuş SA. Türkiye’de bruselloz: genel bakıő. Klimik dergisi. Cilt 19,sayı:3 • 2006, s:87-97
31. Bruselloz halk sağlığı istatistik verileri. (<https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/zoonotikvektorel-bruselloz/istatistik>)
32. Demir N ve ark. Bruselloz olgularının değerlendirilmesi. Bozok Tıp Derg 2017;7(3):47-51).
33. Tenter AM, Heckerroth AR, Weiss LM. Toxoplasma gondii: from animals to humans. Int J Parasitol 2000;30(12- 13):1217-58. 3.
34. Henriquez SA, Brett R, Alexander J, Pratt J, Roberts CW. Neuropsychiatric disease and Toxoplasma gondii infection. Neuroimmunomodulation. 2009;16(2):122-33.)
35. <https://www.dicle.edu.tr/Contents/9570fc29-e4ac-4d40-ac8a-b3db8b38c65b.pdf>
36. Cevizci S, Bakar . Halk sağlığı bakıőıyla Toxoplasma gondii. Türkiye Halk Sağlığı Dergisi 2013;11(1)
37. Edelhofer R, Prossinger H. Infection with Toxoplasma gondii during pregnancy: seroepidemiological studies in Austria. Zoonoses Public Health 2010;57(1):18-6.
24. Jones JL, Dargelas V, Roberts J, Press C, Remington JS, Montoya JG. Risk factors for Toxoplasma gondii Toxoplasma gondii ve Halk Sağlığı Türkiye Halk Sağlığı Dergisi 2013;11(1) 56 infection in the United States. Clin Infect Dis 2009;49(6):878-84)
38. Kist hidatik Zoonotik Hastalıklar Hizmet İçi Eğitim Modülü –177-189. Ankara-2011. ISBN: 978-975-590-328-6